

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Huovinen, Terhi; Repo, Jasmine; Skantz, Heidi; Walker, Simon; Asunta, Pirkka

Title: Esteetön rakentaminen on kaunista ja käytännöllistä

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Liikuntatieteellinen seura

Rights: In Copyright

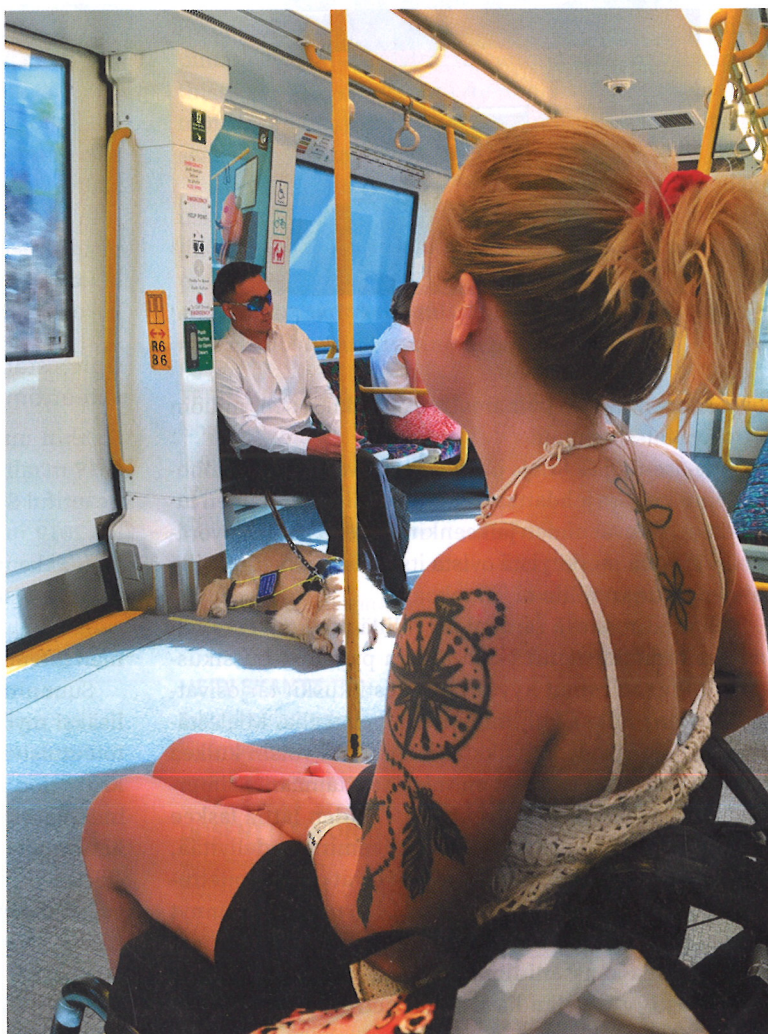
Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Huovinen, T., Repo, J., Skantz, H., Walker, S., & Asunta, P. (2021). Esteetön rakentaminen on kaunista ja käytännöllistä. *Liikunta ja tiede*, 58(1), 59-61.

Esteetön rakentaminen on kaunista ja käytännöllistä

Yhdyskuntien esteetön rakentamista ottaa huomioon ihmisten moninaisuudet ja yksilölliset erot. Australiassa on tehty pitkään töitä esteettömyyden ja kaikille avoimien julkisten tilojen eteen. Perthin kaupungissa toteutetut ratkaisut osoittavat, että esteetön ympäristö tarjoaa parhaimmillaan osallistumismahdollisuuksia tasapuolisesti jokaiselle toimintakyvystä riippumatta.

Kuva: Kirjoittajaryhmän albumi

HELMIKUUSSA 2020 KAHDEKSAN SUOMALAISTA liikuntaihmiä vieraili Perthissä Länsi-Australiassa. Yksi matkan tarkoituksista oli saada ideoita esteettömien liikuntapaikkojen ja oppimisympäristöjen suunnitteluun tutustumalla paikalliseen ympäristöön. Matkamme aikana näimme Perthissä runsaasti erilaisia esteettömyyden toteuttamiseksi tehtyjä ratkaisuja. Esteettömyyden havainnointi oli helppoa, sillä yksi matkaseurueemme jäsenistä, **Jasmine Repo**, Jyväskylän kaupunginvaltuutettu ja parayleisurheilija, käyttää manuaalipyörätuolia liikkumisen apuvälineenä. Arjessa Repo pärjää itsenäisesti, mutta tarvitsee apua esimerkiksi harjoitellessaan keihäänheittoa ja käydessään kuntosalilla.

Yhdyskuntarakentaminen ja julkinen liikenne

Perthissä kaupungilla liikkuminen oli helppoa ja vaivatonta, sillä tiet ja tienylitykset oli suunniteltu hyvin pitkälti esteettömiksi. Tienylityskohdissa on luiskamaiset kulut ja kohokuviointeja ennen suojatietä. Lisäksi kevyenliikenteen väylät ovat tasaisia ja tarpeeksi leveitä.

Julkinen liikenne toimii pyörätuolin käyttäjälle erittäin hyvin, mutta myös muut esteettömyysnäkökulmat on huomioitu esimerkiksi puhuvien hissein ja kohokuvioinnein. Pysäkeille pääsee kulkemaan itsenäisesti kelaten, busseissa on laskeutuvat rampit, ja tarvittaessa kuljettaja auttaa sisälle bussiin. Perthin kaupungissa on lisäksi muutama maksuton bussilinja, joiden pysäkkitolpat ker-

Kuva: Kirjoittajaryhmän albumi

tovat ääneen nappia painamalla esimerkiksi sen, milloin seuraava bussi saapuu.

Juna-asemalla kyltit ja ohjeistukset ovat selkeitä, kohokuviointi maassa johdattaa oikealle reitille ja portaiden tukikaiteet jatkuvat niiden jälkeenkin. Junaan pääsee pyörätuolin kuvalla merkityistä ovista itsenäisesti kyytiin, sillä raiteen ja junan väliin ei jää rakoa.

- Bussiin menevä ramppi oli välillä melko jyrkkä, eli jos olisin matkustanut yksin, olisin pyytänyt bussikuskia auttamaan minut kyytiin. Monesti kuskit tarjosivatkin apuaan, vaikka kuljimme isolla porukalla. Mielestäni se jo lisää itsenäistä liikkumistani, että voisin kulkea bussilla yksin, koska kuski on valmis auttamaan. Esimerkiksi Jyväskylässä on myös busseja, joiden lattia laskee lähelle kadun tasoa, mutta niissä kulkeminen edellyttää, että on avustaja mukana, sillä kuskit eivät ole velvoitettuja avustamaan busseihin nousussa. Olen myös törmännyt siihen, että kaikki kuskit eivät edes tiedä, että avustajani saa kulkea kanssani ilmaiseksi bussilla, vaikka se lukee selvästi Jyväskylän kaupungin nettisivuilla, Jasmine Repo kertoo.

Julkiset rakennukset: ostoskeskukset, kahvilat ja muut yleiset tilat

Vierailemamme julkiset rakennukset oli hyvin suunniteltu ja esteettömyys oli huomioitu monipuolisesti. Jokaiseen kauppaan, kahvilaan ja ravintolaan on järjestetty esteetön sisäänpääsy. Esimerkiksi, jos pääovella on portaat, löytyi ramppi tai kynnyksetön sisäänpääsy heti nurkan takaa. Isoimmista vaatekaupoista löytyi erikseen extrasuuri sovituskoppi, jonne mahtui hyvin apuvälineen kanssa. Myös mahdollisuus housujen sovitukseen on huomioitu erillisen tason avulla.

- Näin pystyin sovittamaan vaatteita samaan tapaan ja samanaikaisesti muiden kanssa, Repo kuvaa.

Julkisia vessoja on hyvin saatavilla ja ne on lähes poikkeuksetta suunniteltu erilaisia esteettömyysratkaisuja

Optus Stadiumin suunnittelussa ei keskitytty vain kriteerien täyttämiseen, vaan haluttiin luoda malliesimerkki esteettömästä urheiluareenasta.

tarvitseville. Usein inva-varustellut vessat toimivat sähkökäyttöisellä ovella. Kohokuvioinneilla on huomioitu näkövammaiset. Apuvälineitä, kuten pyörätuolia tai rullaattoria käyttäviä varten on kaikkialla hyvin suunniteltu ja invavarusteltuja isoja vessoilla. Näimme matkallamme myös vessoja, jotka on suunniteltu pienempiä apuvälineitä (kuten kynnärsauvoja) käyttäville. Ne ovat "normaalikokoisia", mutta seiniin on asennettu tukikaiteita.

Optus stadium – malliesimerkki esteettömästä areenasta

Perthin uuden Optus Stadiumin, joka valittiin vuonna 2019 maailman kauniimmaksi urheilstadioniksi (Most Beautiful Sports Facility in the World in the Prix Versailles 2019 international architecture awards), suunnittelu- ja rakennusprosessissa oli mukana useita eri käyttäjäryhmiä. Esteettömyys- ja inklusioryhmä osallistui alussa suunnitteluun ja lisäksi sen jäsenet arvioivat suunnitelman toteutumista rakennustyön edetessä.

Suunnittelussa pyrittiin huomioimaan esteettömyyden lisäksi myös se, että osallistuminen ja yhdenvertaisuus toteutuisivat. Stadionin suunnittelussa ei keskitytty vain kriteerien täyttämiseen, vaan haluttiin luoda malliesimerkki esteettömästä urheiluareenasta. Esimerkiksi invakatsomoita sijoitettiin ympäri stadionia eri kerroksiin ja eri hintaryhmiin. Tällöin ihmiset pääsevät paremmin itse valitsemaan, mihin he menevät istumaan. Invapaikoille pääsee yhden avustajan lisäksi myös koko kaveriporukka.

Stadionilta löytyy kaikkiaan 70 esteetöntä unisex-vessaa. Käyttäjärühminä on huomioitu hyvin kaikki toimintarajoitteiset. Autistisille ja muille rauhallista tilaa kaipaaville on järjestetty lepohuoneita. Opas- ja avustajakoirien käyttäjille on tarjolla koirien juottopisteitä.

- Urheilu- tai keikkatapahtumaan en voi lähteä nauttimaan kaveriporukan kanssa, koska invapaikalle pääsee vain yksi avustaja. Esimerkiksi viime kesänä Ed Sheeranin keikalla istuin yksin, sillä avustajan piti istua sivumalla, Repo muistelee.

Hyviä kokemuksia löytyy onneksi myös Suomesta.

- Olin Helsingissä Telia 5G -areenalla katsomassa keikkaa mieheni kanssa ja rupesin ihan itkemään, koska esteettömän katsomon suunnittelu oli tehty niin hyvin. Mieheni pääsi istumaan invakatsomoon viereeni ja katsomossa oli myös anniskeluoikeus, jota harvoin löytyy invakatsomosta. Tosin 5G -areenallekaan en olisi voinut mennä kaveriporukan kanssa, sillä katsomoon pääsi vain yksi avustaja.

Kuva: Kirjoittajaryhmän albumi

Luontokohteet ja uimarannat

Ehdimme vieraillla matkamme aikana myös muutamalla uimarannalla. Rannoille oli rakennettu esteetön reitti lähelle merta. Aivan mereen asti ei omalla pyörätuolilla päässyt, mutta rannoille voi vuokrata tai lainata erillisen tuolin, jolla pääsee mereen saakka avustettuna. Rantakäyttöön suunnitelluissa pyörätuoleissa on paksummat renkaat, jolloin ne kulkevat helposti myös hiekassa. Tuoli myös kelluu, joten meressä oleminen onnistuisi sillä.

– Jyväskylässä en pystyisi lähtemään kavereiden kanssa yhdessä uimaan, sillä täällä yhdelläkään rannalla ei ole rakennettu luiskaa järveen tai mahdollisuutta lainata tai vuokrata pyörätuolia, jolla pystyisi liikkumaan rantahiekassa, Repo sanoo.

Suomessa rantahietikolla tai lumessa liikkumiseen sopivan apuvälineen voi vuokrata www.valineet.fi palvelusta. Portaalista löytyy myös monenlaisia muita soveltavan liikunnan välineitä, esimerkiksi erilaisia polkupyöriä tai talviliikunnan välineitä. Ne on kuitenkin varattava hyvissä ajoin etukäteen, sillä välineitä ei ole jokaisessa kaupungissa. Spontaanin uintiretken mahdollisuus siis edelleen puuttuu.

Australiassa vierailimme myös Penquin Islandin luononsuojelualueella, jonne on rakennettu parin kilometrin mittainen silta, jota pääsee kelaamaan pyörätuolilla

tai kulkemaan helposti lastenvaunujen kanssa. Noin puolet saaresta on saavutettavissa apuvälineen kanssa. Saarelta löytyy myös esteetön ulkokäymälä.

Suomessa esteettömyys ymmärretään usein vain apuvälineen käyttäjien näkökulmasta ja vielä niin, että ympäristöä pidetään esteettömänä, mikäli sinne pääsee avustajan kanssa.

Perthissä havaitsimme esteettömyyden olevan huomioitu laajasti eri kohderyhmille. Joka puolella kaupunkia on opasteita, joissa on kuvia ja ääniohjaus. Kaupunkirakentamisessa on huomioitu kontrastiväreiden ja erilaisten pintamateriaalien käyttö. Esteettömyydessä pyritään Perthissä selvästi siihen, että monenlaiset ihmiset pystyvät toimimaan kaupungissa ja sen liikuntapaikoilla itsenäisesti ilman apua.

– Perthin kaupunkiin ja sen luontokohteisiin todellakin uskaltaisi lähteä yksin seikkailemaan myös pyörätuolilla liikkuen. Suomessa uusiin kaupunkeihin ei ole niin helppoa lähteä, koska pitäisi etukäteen selvittää, minne pääsen liikkumaan yksin, missä pääsee syömään ja mistä invavessat löytyvät, Jasmine Repo toteaa.

TERHI HUOVINEN, LiT

lehtori

liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

terhi.huovinen@jyu.fi

JASMINE REPO

Jyväskylän kaupunginvaltuutettu

Parayleisurheilija

HEIDI SKANTZ

tohtorikoulutettava

liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

DOSENTTI SIMON WALKER, LiT

yliopistontutkija

liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

PIRITTA ASUNTA, LiT

tutkija

Likes

Kiitokset Ahos-säätiölle, jonka apuraha mahdollisti suomalaisryhmän Australian-matkan.

Optus Stadium disability access concerns rejected. Perth Now 27.1.2018. <https://www.perthnow.com.au/news/wa/optus-stadium-disability-access-concerns-rejected-ng-b88726666z>

Optus Stadium. Accessibility. <https://optusstadium.com.au/the-stadium/facilities/accessibility>

Disability Access and Inclusion Plan 2016–2020. Government of Western Australia. <https://www.der.wa.gov.au/our-work/consultation/392-draft-disability-access-and-inclusion-plan-2016-2020>

Liikuntapaikkarakentaminen. <https://minedu.fi/liikuntapaikkarakentaminen>

Toiminta- ja apuvälineiden vuokrauspalvelu. www.valineet.fi